

Egy palócföldi pap csongrádi működésének hatásvizsgálata (1802–1825)

Nemes domonyi Mátyus János az 1780-as években fejezte be szemináriumi tanulmányait Pesten. Felszenteléskor az Egri Egyházmegye papjainak sorába kérte magát. Először Miskolcon, majd rövid ideig Jászapátin volt segédlelkész. 1790 táján a Váci Egyházmegyébe tért, ahol Splényi Ferenc püspök Kiskunfélegyházára, Csepára, majd a csongrádi plébánia élére nevezte ki. Jelen írásomban arra a kérdésre próbálok választ találni, hogy Mátyus János milyen szellemi örökséggel felvértezve indult el szülőföldjéről és szűkebben nézve: családja köréből? Miként mutatkoztak meg nemesi származásának sajátosságai magatartásában, illetve a hívekkel való kommunikációjában? Beszélhetünk-e továbbá kimutatható kultúraközvetítő szerepről, vagyis olyan új egyházi szokásokról (például egy új szent kultuszának megjelenéséről), melyet a plébános honosított meg, és melynek csíráját a Palócföldről hozta magával?

A „szellemi batyu” mellett azt is vizsgálom, kik kísérték Mátyus Jánost folyton változó működési helyeire, és mi lett az ő sorsuk? Összességében hagyott-e maga után valami maradandót, több évtizeden, évszázadon átívelő ez a messziről jött plébános? Elemzésem tehát három, lazán összekapcsolható tényezőre: a viselkedésmódra, az új kultuszokra és a plébánossal tartó személyek körére kérdez rá. Elsőként Mátyus János családi hátterét illetve személyiségjegyeit kísérem meg felvázolni, ehhez kapcsolódóan Csongrádra kerülésének előzményeit és körülményeit.

„...a tápláló Egri Egyházmegyének kész vagyok búcsút mondani...”

A Bori-Borfői Mátyus család nemesi oklevelét és címerét Rudolf király adományozta a 16. században. A napjainkban Szlovákiához tartozó kuriális faluból, Borfőről (v. Hont megye) valamikor a 18. század elején települtek át a Palócföldre, jelesül Domonyba, ahol további hat, hasonló társadalmi és gazdasági hátterű nemesi família élt. Itt született Mátyus János 1761-ben.¹

A szemináriumot Pesten végezte, majd az Egri Egyházmegye szolgálatába került. Hat esztendeig Miskolcon volt káplán. Szokásos papi feladatai mellett a zsolcai filiában élő római katolikus szlávokat részesítette anyanyelvi hitoktatásban, így egy új nyelvet is elsajátított.² Az egri érsek 1790 márciusában Jászapátira helyezte Mátyus Jánost, aki kétségbeesett levelet írt egyházi feljebbvalójának azért, hogy az előnytelen rendelkezést visszavonja. Leveleiben Csomortányi Antal miskolci plébános és egri papneveldei igazgató „mesterkedésének” tudja be, hogy kilátása sincs előléptetésre, egy önálló plébánia elnyerésére. „Én alig remélem, hogy a kinevezésem az Egri Egyházmegyében vagy nagyméltóságod kegye által, vagy a pártfogók által, vagy érdemeim által bekövetkezik. Nagyméltóságod kegyét elégedetlenségbe űzte Csomortányi úr. A pártfogókat,

1 Mátyus János családi hátteréről részletesen lásd: GYÖNGYÖSSY 2015. 71–72.

2 EFL APer. Mátyus János, 1790. április 3. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

akiket bírtam, vádolásommal megfertőzte Csomortányi. Érdemeimet nagyméltóságod előtt már eltörölte Csomortányi.”³

Fájlalta továbbá a jászapáti káplánszoba romos és egészségtelen mivoltát, mely meglátása szerint hozzájárult kedélybetegsége súlyosbodásához, állapota romlásához.⁴ Mivel kilátástalannak tűnő helyzetébe belenyugodni nem tudott, alig egy évvel később a Váci Egyházmegyében folytatta papi működését: „...jóllehet egyházmegyéet váltani kényszerülök, és talán Nagyméltóságod elégedetlensége folytán inkább elmenekülök, mindez nekem semmi szerencsétlenséget nem okoz.” – írja békülékeny hangnemben a domonyi szülői házból egykori főpásztornak.⁵

Hogy miért éppen a Váci Egyházmegyére esett a választása, arra közvetett módon leveleiben is utal. Megjegyzései alapján Mátyus János édesapja „elévülhetetlen érdemeket szerzett” az Váci Egyházmegyének azáltal, hogy domonyi birtokán a rekatolizációs törekvéseket támogatta.⁶ Mátyus János tehát úgy remélte, jobb eséllyel pályázik egy önálló plébánosi szék elnyerésére azon a vidéken, hol jól emlékeznek apja nevére. A váci püspök Mátyus Jánost elsőbb kiskunfélegyházi káplánnak nevezte ki, pár hónap elteltével (1792) pedig csépai plébános lett.

Csépa és Csongrád földesúr-papja

A török időkben elnéptelenedett Csépa pusztá földjeit a 18. század első évtizedeiben főként a Palócföldről (Nógrád, Pest, Hont és Heves megyékből) elszármazott kis- és középnemesek vásárolták fel. Jászsági településekről és Tisza-melléki katolikus vidékekről szökött jobbágyok és szabad parasztok is érkeztek a területre. Mivel a nemesi jogállású lakosoknak nem voltak úrbéres jobbágysai, Csépa kuriális falunak számított.⁷

Mátyus János származása, családi háttere (feltehetően tájszólása is) a csépai palóc köznemesekéhez hasonló volt, így kézenfekvő megoldásnak tűnhetett őt saját „földije” lelki-vezetőjévé tenni. A fennmaradt levelek tanúsága szerint az ígéretes számításokba emberi tényezők és szomorú mulasztások sorozata csúszott. Mátyus János ugyanis elégedetlen volt a falu kínálta plébánosi jövedelemmel, emellett bosszantotta a jobbágyok sorsán osztozó kismesek öntudatos magatartása. Híveit rendszeresen megalázta, semmirekellő, rongyos-bocskos nemesnek titulálta; ha alkalom adódott rá, fizikailag is bántalmazta.⁸ Liturgikus kötelességeit elhanyagolta, ha úgy tartotta kedve, híveit a templomból kizárta. Rendszeresen beleszólt a helyi közügyekbe, például a települést irányító hadnagy választásába. Csépai hívei olyannyira elidegenedtek tőle, hogy többen inkább utolsó szentség nélkül haltak el, mintsem végorájukon a papért küldtek volna.

Panaszlevelek sora érkezett a váci püspökhöz, aki 1802-ben Mátyust a frissen megürült csongrádi plébánia élére vezette ki. Igaz, hogy Csongrádon kizárólag taksás és szabadmenetelű jobbágyok éltek, de a település jóval kiterjedtebb, a plébánosi jövedelem magasabb volt. A csongrádi plébánia elnyerése összességében felért egy előléptetéssel.

3 EFL APer. Mátyus János, 1791. május 2. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

4 „...gyakran nyugtalanodom; a betegség, az orvos és a gyógyszerek örökös elfoglaltságot adnak.” EFL APer. Mátyus János, 1790. április 3. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

5 EFL APer. Mátyus János, 1791. június 28. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

6 „...elhunyt atyám érdemei leborulnak Nagyméltóságod lábaihoz...” EFL APer. Mátyus János, 1790. április 3. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

7 Bővebben lásd: BARNA 1982; BOTKA 1977; FEKETE 1970.

8 Mátyus János csépai működésének elemzését hamarosan megjelenő tanulmányomban már elvégeztem. (A „két nemes ember” Mátyus János plébános Csépan (1792–1802). Ethnographia)

Mátyus János húsz esztendeig tartó csongrádi működési idejét állandó konfliktusok övezték.⁹ Immáron leplezetlen megvetéssel nyilatkozott az általa csak „rongyos parasztnak” nevezett híveiről, beleértve a városi bírót, a tanácstagokat és mindazokat, akik valaha panasz emeltek személye ellen.¹⁰ Két, Csongrádról keltezett levelében is előhozakodik Werbőczy Tripartitumának egy részletével, melynek lényege, hogy: „Aki a parasztnak hisz, rosszabb a gyilkosnál”¹¹ – vagyis peres ügyeinek tárgyalásakor a csongrádi tanúk vallomásait nem szabad figyelembe venni. A csongrádi hívek a plébános pénzéhségét,¹² kiszámíthatatlanságát, a „rend hiányát” és önbíráskodását fájlalták leginkább. Mátyus János csongrádi utódja csak a templom elhanyagolására tett félreérthetetlen utalást a *Historia Domus*-ban.¹³ Ez az állapot egészen 1825-ig tartott, amikor is egy napon a plébános szuronyos puskával támadt káplánjaira, és a váci püspök a kivizsgálás idejére felfüggesztette a papi szolgálat alól. Mátyus János a domonyi családi birtokra vonult vissza. Az ellene indított per végét már nem érte meg: hosszú szenvedés után, 1830-ban elhunyt.

A források összességében kedvezőtlen személyiségképet rajzolnak Nepomuki Szent Jánosról nevezett Mátyus atyáról, ki hűen megjelenítette mindazokat a viselkedésszociológiai sztereotípiákat, melyeket a korabeli köznemességgel kapcsolatban szokás megfogalmazni. Ilyen az erőszakosság, a hatalommal való visszaélés és a túlzott öntudatosság, mely ugyanolyan sértő volt a csongrádi jobbágyparasztnak, mint földijeinek, a csépai palóc kisnemeseknek. Magatartását az a rendíthetetlen bizonyosság táplálta, hogy nemesi és papi mivoltából fakadóan mindenki fölött áll. Egyik levelében kifejti, hogy egy kétszeres nemes embernek – mint amilyen ő is – ha úgy rámadna kedve, a kuriális falu hadnagyát is megvesszőztethetné. Mátyus János nem csak szóban, tetteiben is gátlástalanul élt a rendelkezésére álló eszközökkel. Azokat a híveket, kik meggyőződése szerint rászolgáltak az „erkölcsi fenytékre”, a plébániai cselédség segítségével lefogatta, és bikacsökkel, ostorral elverte – ily módon bővítette plébánosi „jogosultságait”.¹⁴ Végeredményként inkább egyfajta földesúrhoz, mintsem paphoz vált hasonlatossá.

A csongrádi hívek – kik tényleges uraikat, akik a Károlyiakat jóformán csak hírből ismerték – tanácstalanul álltak papjuk viselkedése előtt. A templomi köteleességek elmulasztásával, a miselátogatások, gyónások számának csökkenésével illetve panaszlevelek írásával védekeztek a túlkapások ellen. A Váci Püspöki Szentszék ugyan többször is kivizsgálta a panaszleveleket, az eljárások rendszerint nem vezettek eredményre. Az elnéző magatartásra a plébános kapcsolathálója szolgálhat magyarázattal. Mátyus János kitűnő viszonyt ápolt a Károlyi családdal és az uradalmi tisztartóival, illetve a Tiszaugon élő Steősszel famíliával. Tudjuk azt is, hogy Mátyus atya a jászkun kerületi főkapitány ajánlására került a csongrádi plébánia élére.¹⁵

9 A Csongrádon töltött évekről részletesen lásd: GYÖNGYÖSSY 2015.

10 „...tapasztalom valóban, hogy olly plébános kellene a mostani zűrt zavart Tanácsnak, kivel azt tehetné a mit akarna, a Templomban parantsolghatna, és parasztnak lévén paraszti erköltsök szerint Plébánosokkal azt tehetné a mit akarnának” VPL APriv. Mátyus János, Mátyus János levele a váci szentszékhöz. én. levél.

11 VPL APriv. 1824. d.n. Mátyus János levele a váci püspöknek.

12 Példa erre a temetésen elhangzó halotti búcsúztatók végighallgatásáért kért „várakozópénz” vagy éppen a céházslók templomi elhelyezéséért szedett bevétel. Utóbbiról bővebben lásd: GYÖNGYÖSSY 2013. 74–75.

13 „Kanyó András (Mátyus János csongrádi papi elődje – a szerző) után beállott a templom szomorúsága – s tartott egészen Szabó Lászlóig, ki hozzáfogott a javításokhoz.” NPI *Historia Domus* I. kötet, 109.

14 Ld. Czimmermann kalapos és Verner városi sebészek ügyét. VPL APriv. Mátyus János, 1822. szeptember 10. A csongrádi bíró levele a váci püspöki szentszéknek.

15 TARI 1977. 13. „Pártomat fogja nékem az Uradalom, a ki ettől fogva (ti. egy kérdéses panaszlevél elküldését követően – a szerző) kemény fenyték alá fogta paraszt Lakossait.” VPL APriv. Mátyus János, d.n levél a váci püspöki szentszéknek.

Nemesi származása és befolyásos kapcsolatai tehát sikeresen hiteltelennítették a nép „rágal-mait”. A hívek számára ugyanakkor nyilvánvaló volt, hogy a plébános súlyos kedélybetegségben, esetleg elmebajban szenved, vagyis alkalmatlan hivatása betöltésére. Megszabadulni tőle mégis igen nehéz, szinte lehetetlen volt, és amikor végre sikerült, Mátyus atyát büntetés helyett egy dúsabban jövedelmező plébánia élére léptették elő. Mátyus János tanulmányozásával elsősorban a korabeli váci egyházmegye belső fegyelmezési rendszerének hiányosságai kerülnek napvilágra. Egy hivatása előnyeit jól ismerő, gyöngye lelkiismeretű pap évtizedeken keresztül háborítatlanul manőverezhetett a rendszer kiskapuin, nyilvánvalóvá téve a hívek eszköztelenségét és a közösségi érdekérvényesítés nehézségeit.

Szent Vendel csongrádi kultuszának lehetséges gyökerei

Mátyus János terjedelmes személyi anyagában túlnyomórészt panaszlevelek és a peres ügyekhez kötődő kihallgatási jegyzőkönyvek maradtak fenn. Ha a hozzá hasonló, szokatlanul nehéz természetű plébánosok újszerű, előremutató kezdeményezésekkel állnak elő, lépéseik visszhangját az általános elégedetlenség hangjai elnyomják, a feledésbe taszítják.

Mátyus János több mint két évtizedes csongrádi működése idejéből valóban kevés említésre érdemes esemény történt a plébánia történetében. 1820-ban azonban a csongrádi pástorsereg egy nagyméretű, baldachinnal ellátott homokkő szobrot készíttetett Szent Vendel jószágpatrónus tiszteletére, melyet Mátyus János plébános és a vásárhelyi főesperes közösen áldottak meg 1821. május 25-én.¹⁶ A szent tiszteletének ez az első, ismert kultuszjele a településen. A következő „nyom” egy 1831-ben papírra vetett csongrádi kéziratos énekeskönyvben olvasható *Vendellinus ének*¹⁷. A csongrádi Szent Rókus-templomban található továbbá egy fából készült, feltehetően 19. század közepén készült festett fapersely, melynek tetején a térdeplő jószágpatrónus faragott körplasztikáját láthatjuk. A plébániatemplomban lévő Szent Vendel fogadalmi kép egy helybeli módos nagygazda, Csanyi Forgó István költségén készült 1857-ben. A legutóbbi csongrádi Vendel-emlék az a 20. század elején készült harang lehet, melyet felirata szerint 1927-ben készített Szlezák László műhelyében a Csongrádi Szőlősgazdák és a Tiszaoldali Öregszőlősgazdák Egyesülete.¹⁸ Szent Vendel kultusza tehát gyorsan ívelt felfelé és egy szűk évszázadon keresztül népszerű volt Csongrádon.

Az 1820-ban emelt útmenti szobor jelentőségét növeli, hogy a szent kultuszának tárgyi emlékei a Palócföldről délkelet felé haladva egyre ritkulnak, és a szobor állításának dátuma ezen a környéken meglehetősen korainak számít.¹⁹ Bár a szomszédos Szentesen, Kiskunfélegyházán és Csépan is vannak Vendel-emlékek, ezek a csongrádinál legalább 30–40 évvel később keletkeztek. A szent tiszteletének megjelenése Csongrádon tehát Mátyus János kultuszközvetítő szerepének egyetlen, maradandó jele lehet. A Palócföld és a Jászság, a Mátyus János életéhez köthető települések környéke ugyanis gazdag a korai Vendel-emlékekben. Jászapátiban például, ahol káplánként szolgált, már 1750-ben állt egy Vendel-szobor. A csongrádi szobor ruházata alapján is a

16 Szent Vendel csongrádi tiszteletéről bővebben lásd. GYÖNGYÖSSY 2011.

17 „Néked, oh irtalmas, mindenható Isten / könyörgünk mindnyájan, színed előtt itten, / segítségünk mert kívüled nincs, / szánj meg minket, szegényeket, / marháinknak adj egészséget. (stb.)” CsKK TLM NA 88-87. Militsi Tóth Pál énekeskönyve.

18 A harang közzadakozásból létesült, 1927. május 22-én szentelték fel. Sz. N. 1927. 4.

19 GULYÁS 1980.

jászsági ábrázolásokkal rokonítható, hol a jószágpatrónust előszeretettel formázták meg magyar pásztorként, hosszú hajjal, kalappal és tarisznyával. A plébános szülőföldjéről hozhatta ezt a lelki örökséget, de az sem kizárt, hogy a csongrádi pástorok önállóan kezdeményezték a szobor állítását – hisz a Jászságba is átjártak legeltetni, ahol saját szemükkel láthatták a Vendel- emlékeket.

Mátyus János kísérői

Mátyus Jánosnak több testvére volt: egyik bátyja Domonyban gazdálkodott, Mátyus Erzsébet pedig Tápiószelére ment férjhez. Legkisebb fiútestvérüket, András Erzsébet egy nap lovaskocsra ültette, és elküldte Csépara az akkoriban ott szolgáló bátyjához. Levelében ekképpen indokolta lépését: „testvér öcsémnek állapottyán szánakozva félek, hogy Domonyban valami rossz esetben keveredik.”²⁰ Úgy vélte, hogy pap testvére mellett a nehéz természetű ifjú is jámbor életre tér. András tehát beköltözött a csépai plébániára, és követte bátyja minden lépését; mindig, mindenütt jelen volt, és ha kellett, felmentő igazolásokat írt testvére védelmében.²¹ Az ifjú Mátyus rényleges feladatai közé tartozott a plébános járandóságainak összegyűjtése, melyet a kántorral közösen végeztek. Munkájukat az iratok tanúsága szerint meglehetősen érzéketlenül végezték. Nagy felháborodást keltett, mikor párbér fejében egy szegény özvegy utolsó véka gabonáját vették magukkal.²²

Bátyja áthelyezése után András is Csongrádra költözött. 1807-ben egyelőre tisztázatlan okokból 2000 forintos tartozást követelt bátyjától, melynek fejében tizenhárom disznót hajtott el a plébániai tanya udvarából. Mátyus János dühös levélben követelte vissza az „ellopott” sertéseket, és minden további támogatást megvont testvérétől.²³ András a későbbiekben – mivel földje nem volt – iparos tanoncnak szegődött. Az 1820-as években családos emberként szerepel a forrásokban. Első felesége csongrádi leány lehetett, kitől több gyermeke is született. Második felesége Nagy Erzsébet volt, kitől 1837 januárjában Gáspár, 1838 szeptemberében István nevű gyermekei születtek. Csépan telepedtek le, András itt hunyt el valamikor 1840-1850 táján.²⁴

Testvére mellett Mátyus Jánossal tartott miskolci származású „házi gondviselőnője”, Soltész asszony.²⁵ Tanulságos, hogy a plébános egyik levelében „Nemes Soltész asszony”-ként említi gazdaasszonyát.²⁶ Ennek hátterében az állhat, hogy a plébános korábbi működési helyén, a Palócföldön és környékén könnyen találhatott olyan elszegényedett nemesi családból származó, özvegyi vagy hajadon sorban élő nőt, aki hajlandó volt plébániai szakácsnőként keresni kenyerét, és

20 VPL APriv. Mátyus János, 1807. február 18. Mátyus Erzsébet utólagos igazolása.

21 VPL APriv. Mátyus János, 1799. november 8. Balázs Antal és Mátyus András tanúsítványa, Csépa.

22 VPL APriv. Mátyus János, 1800. december 9. A csépai közbirtokosság levele a váci püspöknek.

23 „Szörnyű háládatlanságáért, jó hírem s nevemnek gyalázatos és törvénytelen fertőztetéseért, soha többé egy filért se várjon; hanem ha keres magának, úgy tudom néki is fog lenni” VPL APriv. Mátyus János, 1807. július 12. Mátyus János levele.

24 VPL APriv. Mátyus János, 1838. keresztelés anyakönyvi másolat, Mátyus István. Mátyus István ácsnak szegődött, ám a csépai anyakönyvben nem találták a keresztelési bejegyzést. Mivel így nem kaphatott vándorkönyvet, 1858-ban tanúknak kellett igazolniuk a keresztelés megtörténtét. Tanúkihallgatás kellett. 1858. június 6. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, Csépa; VPL APriv. Mátyus János, 1858. július 7. Tanúkihallgatási jegyzőkönyv, Csépa.

25 A csongrádi plébániai cselédekről, köztük Soltész asszony személyéről bővebben lásd: GRÖNGYÖSSY 2017. 149–150.

26 VPL APriv. Mátyus János, é.n. (kb. 1824) Mátyus János levele a váci püspöknek.

követni munkaadóját a folyton változó működési helyekre. Ugyanarról a rétegről lehet szó, mely más esetben jobbmódú családoknál tanított, nevelőnősködött.²⁷

Mátyus János sorsa hasonló lehetett a szakácsnőéhez, hisz az ő történetéből is egy elszegényedéstől fenyegetett kisnemesi család túlélési stratégiája bontakozik ki. Domonyban a 18. század második felében komoly probléma volt a földhiány, és a Mátyus örökség legalább négy gyermek között osztódott szét. János pályaválasztása – a személyes elhivatottság mellett – a család romló anyagi helyzetét is jelezheti. Még káplánként írta meg az egri püspöknek, hogy plébánosi kinevezésével keserű anyagi helyzete is biztosabbá válhatna.²⁸

Plébánosként viszont már nem csak magáról, hanem fiatalkorú öccséről is gondoskodhatott. Csongrádon, de más helyeken is bőven akad példa erre a gyakorlatra: hogy a plébános magával hozza néhány családtagját, elárvult, megözvegyült rokonát, hogy a plébánia körül munkát biztosítson nekik. Hogy a gyámoltott családtag felnőtté válása, illetve a plébános elhelyezése vagy halála esetén mi történt a rokonokkal, az a legritkább esetben derül ki. A Mátyus várvonalról viszont tudjuk, hogy a helyi társadalom keringésébe vegyült, ezáltal frissítette nem csak a társadalmi palettát, de a közösség „génállományát”.²⁹

Összegzés

A vizsgálódás középpontjában a következő kérdés állt: mit hozott magával, mivel gazdagította (vagy éppenséggel szembesítette) híveinek közösségét a messiás tájról érkező, nemesi származású plébános? Ennek megválaszolására a szokásosnál körültekintőbb forráselemzésre, a pap családi hátterének és személyiségrajzának feltérképezésére volt szükség. Eredményként feltárultak a közösséghez fűződő viszony minőségének, jellegének okai; a pap viselkedésének, tetteinek háttere és mozgatórugója, feltérképezhetővé vált egy lelkesítő hatás lehetséges iránya. Végezetül a vizsgálat felhívta a figyelmet arra a nagyobb nyomatékot érdemlő jelenségre, miszerint a plébánossal érkező ifjak és hajadon rokonok idővel szükségszerűen családot alapítottak, és a helyi közösségbe tagozódtak. A hasonló elemzések tehát értékes társadalomnéprajzi adatokat is szolgáltathatnak.

27 VPL APriv. Mátyus János, 1823. július 10. Püspöki kihallgatási jegyzőkönyv. Urgasz József vallomása.

28 „Látom mindenesetre, ahogy senki sincs, aki emlékezne a haza fiaira, akik vagy javadalom nélkül, vagy igen szerény helyzetben szorongattatnak.” EFL APer. Mátyus János, 1791. május 2. Mátyus János levele az egri érseknek. Ford. Földvári Katalin.

29 A Csongrád és Csépa környékén élő Mátyusok története egyelőre tisztázatlan. A domonyi ág leszármazottai ugyanis számon tartanak egy 1792-ben Csongrádon született, Mátyus István nevű ősatyát, kinek rokonsága Csépan élt, vagyis minden bizonnyal az egyik Palócföldről kiinduló betelepülési hullámmal érkezett a környékre. (Mátyus Sándor adata). Bizonyos, hogy a Mátyus vezetéknévűek a 19. század közepére Csongrádon is megsokasodtak: olyannyira, hogy még utcát is elneveznek róluk (mai Kétágú utca). Mindez nehezen magyarázható a plébános egyszem fivérének letelepedésével. Nem kizárható tehát, hogy mikor Mátyus János Csépar került, már éltek rokonai faluban. A feltételezés további kutatásokat igényel.

IRODALOM

BARNA Gábor szerk.

1982 *Csépa. Tanulmányok egy alföldi palóc kirajzás népeletéből I.* Tematikus és lokális monográfiák V. Eger-Szolnok, 517–535.

BOTKA János

1977 *Egy tiszazugi falu, Csépa története.* Levéltári füzetek 3. Szolnok.

GULYÁS Éva

1986 *Egy őszi pásztorünnep és európai párhuzamai.* Damjanich Múzeum, Szolnok.

GYÖNGYÖSSY Orsolya

2011 Szent Vendel tisztelete Csongrádon a 19. században. In. ZOMBORI István szerk.: *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok* 2011/1–2. METEM Szeged, 113–123.

2013 Historia Vexillorum – Céhászlók a csongrádi Nagyboldogasszony templomban. In. BOGÁR Judit szerk.: *Az ábitát nem hivatalos alkalmi és formái az 1800 előtti Magyarország.* Lelkiségtörténeti tanulmányok 4. Pázmány Irodalmi Műhely, Piliscsaba, 71–79.

2014 *Plébánia és társadalom. A római katolikus alsópapság és a laikus templomszolgák társadalmi szerepe Csongrádon a 19. század második felében.* Szegedi Vallási Néprajzi Könyvtár 48; A Vallási Kultúrakutatás Könyvei 16. Néprajzi és Kulturális Antropológiai Tanácsok, Szeged.

2015 A vallási élet konfliktusai Csongrádon a 19. század elején. Reakciók és megoldási kísérletek. In. GEORGIADIS Ildikó szerk.: *Oppidum Csongrád 2015.* Oppidum Csongrád Alapítvány, Csongrád, 70–82.

2017 Csongrádi papok cselédjeinek társadalomnéprajzi vizsgálata. In. FODOR Péter – GYÖNGYÖSSY Orsolya szerk.: *Sodrásban. Tanulmányok Dr. Szűcs Judit köszönésére.* Csongrádi Információ Központ, Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum, Csongrád, 2017. 145–157.

Sz.N.

1927 Harangszentelés. Csongrádi Újság 1927. május 22. 4.

TARI László

1977 *Krónikák a régi Csongrádról 1704–1901.* Csongrád megyei könyvtári füzetek 7. Somogyi Könyvtár, Szeged.

KÉZIRATOK

FEKETE János

1970 *A csépai plébánia története.* A Historia Domus és a plébániai iratok alapján összeállította: Fekete János adminisztrátor. Csépa, kézirat gyanánt.

LEVÉLTÁRI FORRÁSOK

Csemegi Károly Könyvtár és Tari László Múzeum Néprajzi Adattár – CsKK TLM NA

Egri Főegyházmegyei Levéltár, Acta Personalia – EFL APer.

Nagyboldogasszony Plébánia Irattára, Csongrád – NPI

Váci Püspöki és Káptalani Levéltár, Acta Privatorum – VPL APriv.